

VEGAØYAN VERDENSARV

ICOMOS FAGDAG, Svolvær, Lofoten, 3.-4. mars 2011

Rita Johansen, daglig leder Stiftelsen Vegaøyen Verdensarv

Vega kommune har i underkant av 1.300 innbyggere. Jordbruk er viktigste næring og er preget av unge, dyktige bønder. Fiskerinæringen er nesten borte, men opplever en viss oppgang med fiske på nye arter. Havbruk, servicenæringer og reiseliv er de nye vekstnæringene. Også oljebransjen er en viktig arbeidsplass.

HVORFOR VERDENSARV?

I verdensarvkonvensjonens artikkel 4 sies det: *"Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til i artikkel 1 og 2..."*

Nasjonalstaten anmodes videre til å:

- Gi arven en funksjon i lokalsamfunnet
- Etablere instanser med tilstrekkelig personale for å ivareta oppgavene
- Fremme opprettelse eller utvikling av regionale sentre for utdanning, vern, bevaring og formidling

Vega så verdensarvstatusen som en mulighet til å få tatt vare på områdets verdier og til å skape ny aktivitet lokalt.

Vega er omgitt av 6.500 øyer spredt over et område på 2000 km².

Verdensarvområdet er på 1037 km².

20 prosent av området er vernet. Det øvrige forvaltes etter plan- og bygningsloven.

Tidligere bodde folk på i alt 60 øyer. 17 av øyværerne var fredet som egg- og dunvær.

Avstanden til øyene lengst fra Vega er to-tre timer med sjark. Det dobbelte med føringsflåte.

I dag er åtte av de gamle dunværerne i drift. 35 øyer beites av sau, fire av storfé, og det drives tradisjonell slått på 9 øyer. Sommeren 2010 ble det dessuten hogd sitka på fire øyer.

VEGAØYAN - The Vega Archipelago

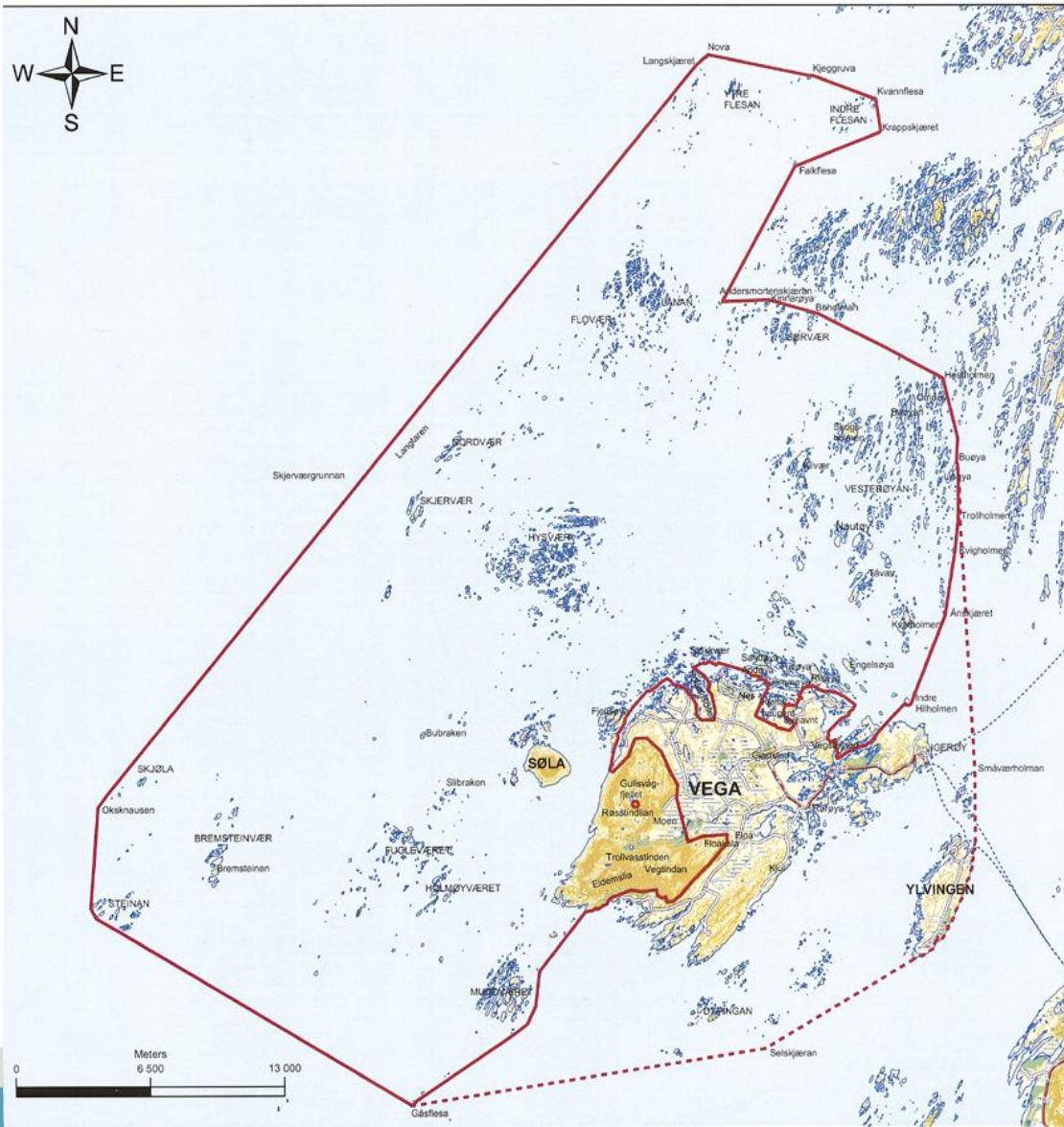
Norwegian Nomination 2003 - World Heritage List

Directorate for
Nature Management

— Boundary of nominated area
- - - Boundary of proposed buffer zone

Scale 1:185.000

**Vegaøyen Verdensarv –
The Vega Archipelago**
Skrevet inn på UNESCOs
verdensarvliste
1.juli 2004

Kategori: Kulturlandskap – De menneskeskapte forutsetningene

”Vegaøyen viser hvordan generasjoner av fiskere og bønder gjennom de siste 1.500 år har opprettholdt en bærekraftig levemåte i et værhardt område nær Polarsirkelen, basert på den nå unike tradisjonen med ærfugldrift. Statusen er også en hyllest til kvinners bidrag til dunprosessen.”

I mer enn 1 000 år har ederdun fra Helgeland vært en eksklusiv eksportartikkel og med Vegaøyen som kjerneområde. (www.lanan.no)

GEOLOGI, FLORA OG FAUNA

Strandflaten, kalkrik grunn, beiting, slått og rikt fugleliv har gitt et svært stort biologisk mangfold.

- Befolkningen har bygd opp jordsmonnet med tang og gjødsel fra dyrebingene på våren. Jordforbedringen ga mulighet for bedre slått og fôr til dyrene.
- UNESCO beskriver dette slik: “Et menneskeskapt landskap som vitnesbyrd om mennesker som har utviklet særegne og enkle levemåter i et ekstremt værhardt område rett sør for Polarsirkelen.”

Utfordringen fra UNESCO til Norge for Vegaøyen:

En spesiell strategisk plan for verdensarvområdet:

- Målsettinger for støtte til tradisjonelle driftsformer innen landbruket, særlig beiting med sau.
- Opprettholdelse av mosaikken i landskapet
- Hvordan grunneierne kan bli engasjert i forvaltningen.
- anbefaler at myndighetene forplikter seg til å lage en oversikt over ærfuglhusene på øyene og lager en bevaringsplan for å sikre at disse enestående byggverkene blir bevart.
- Oppmuntrer myndighetene til å formalisere innsamlingen av den immaterielle kulturhistorien og de tradisjonelle gjøremålene i øyene for å kunne overvåke at de består.

DE NYE UTFORDRINGENE TIL KULTURMINNEFORVALTNINGEN

- Vegaøyan en ny utfordring for kulturminneforvaltningen: det første store norske kulturlandskapsområdet på verdensarvlisten, basert på et menneskeskapt landskap som i dag er fraflyttet.
- Kulturlandskapet har vært ute av drift gjennom flere tiår, er preget av gjengroing og ligger langt ute i havet.
- Jordsmonnet er skrint og ikke mulig å drive lønnsomt. Det krever helt nye skjøtselsmetoder – og økonomiske ordninger som må være med basis i helt andre kriterier enn de gjeldene i norsk jordbrukspolitik, i likhet med fiskeriene som har vært i dramatisk tilbakegang.
- Det samme gjelder i forhold til fuglevokterne som må ha fri fra jobben i to måneder og en kompensasjon for tapt arbeidsinntekt
- Denne typen verdier krever også at det utvikles nye og varierte formidlingsformer for et område som kan karakteriseres som ”Den lukkede minneboka”: Hvordan gi landskapet mening - som scene for den immaterielle kulturarven og det lange og sammenhengende samspillet mellom menneskene og landskapet?

Norges svar til UNESCO

1. **Forvaltningsplanen** skal danne grunnlaget for en positiv utvikling i verdensarvområdet, og sikre verdiene. (2004) Planen er bygd opp om syv tema: kulturlandskap og vegetasjon, duntradisjonen, bygningsvern og kulturminner, marint miljø, fugleliv, formidling og turisme.
2. **Stortingsmelding 16 Leve med Kulturminner** (2005) – Den verdifulle kystkulturen
3. **Tiltaksplanen** for Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen (2007)
4. **Nasjonal reiselivsstrategi Verdifulle opplevelser** (2007) og **pilotprosjekt Bærekraftig Reiseliv** (2009)
5. **Kulturminneplan** for Sør-Helgeland
6. **Skjøtselsplaner** for verdensarvområdet
6. **Opptopping nasjonalt av verdensarvarbeidet/ Utredning senter for verdensarven** (2010/2011)

Forvaltningsplan for Vegaøyen Verdensarvområde 2005 – 2010

Gokkø

Foto: Gunnar Holstad

Forvaltningsplanen for Vegaøyen (2004 – 2010)

Utarbeidet av Fylkesmannen i Nordland i samarbeid med Nordland fylkeskommune, Vega kommune, Bioforsk Nord, Fiskeridirektoratet Nord, grunneiere, faglag og interesseorganisasjoner.

- Forvaltningsplanen beskriver forvaltningen av verdensarvområdet. Den beskriver rammene for forvaltningen og tiltak som skal sikre at hovedmålet nås.
- Planen er enkel og gir klare føringer for forvaltningen av området, eller henviser til hvilke virkemidler som setter rammene for denne.
- Den er tiltaksrettet og plasserer ansvar for gjennomføringen av tiltakene der dette er mulig.

Forvaltningen av buffersonen

- Vega kommune står ansvarlig for forvaltningen av buffersonen. Gjennom revisjonen av kommuneplanen skal funksjonen av buffersonen klargjøres. Her vil det legges spesielt vekt på buffersonen som en innfallsport til verdensarvområdet. Den etablerte buffersonen blir viktig for å få en differensiert forvaltning. Hovedtyngden av informasjons-, tilretteleggings og infrastrukturtiltak vil legges til denne sonen. Gode opplevelsestilbud må utvikles med utgangspunkt her, slik at man får en forsvarlig og styrt reiselivsutvikling i verdensarvområdet, som ikke går på bekostning av verdiene som ligger til grunn for nominasjonen. På denne måten skal etableringen av buffersonen bli et viktig virkemiddel for å ta vare på verdiene i selve verdensarvområdet.

HOVEDMÅL FOR FORVALTNINGSPLANEN 2005-2010

Forvaltningsplanen skal danne grunnlaget for en positiv utvikling i verdensarvområdet som sikrer natur- og kulturlandskapsverdiene. De tradisjonelle aktivitetene skal ivaretas og videreutvikles.

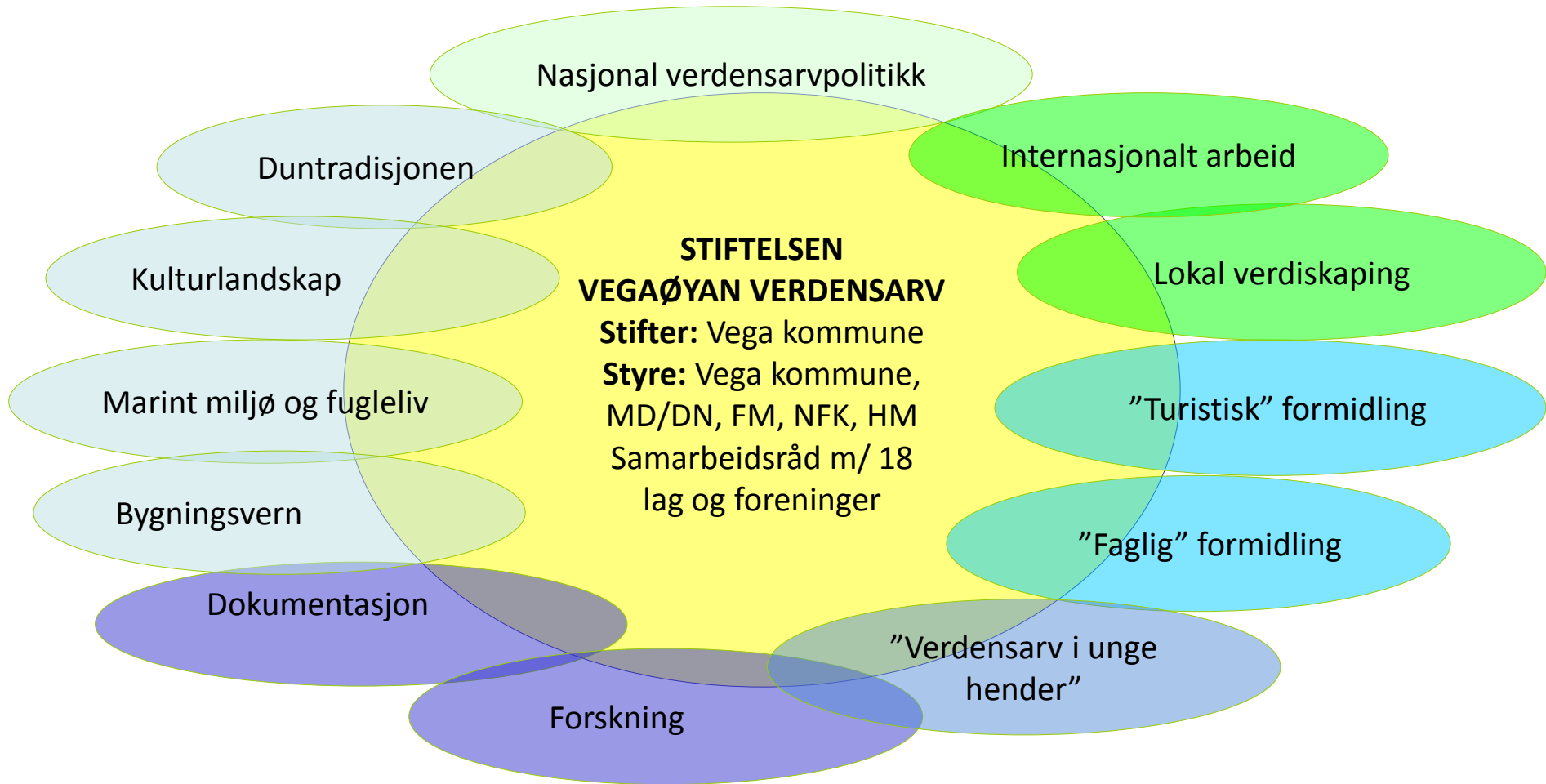
Grunnlaget for en positiv utvikling for lokalsamfunnet basert på bærekraftig bruk skal legges.

Videre skal Vega bygges opp som et kunnskapssenter for formidling, forvaltning og bruk av natur- og kulturlandskapet langs kysten. Planen skal motivere og ansvarliggjøre de ulike partene til å yte en innsats for å oppnå dette.

Fordi kulturlandskapet i Vega er et resultat av kontinuerlig endring i de naturgitte og kulturelle forutsetningene er det viktig at arbeidet gir rom for videreutvikling og nyskaping innenfor rammen av en bærekraftig bruk.

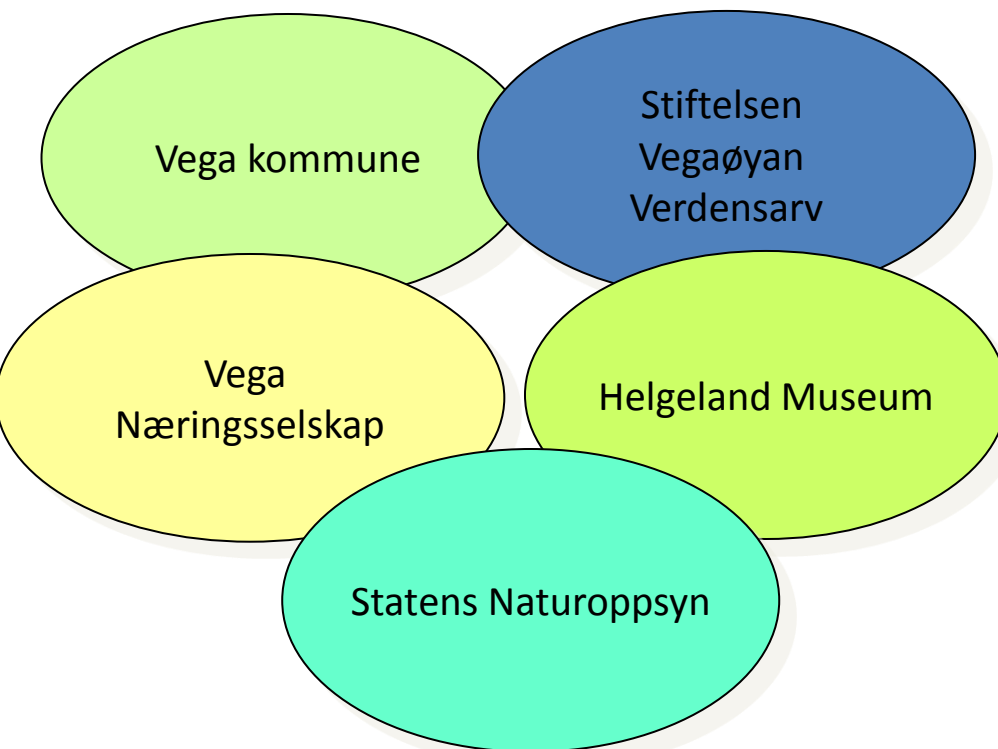
Stiftelsens arbeidsoppgaver

Stiftelsen har et årlig budsjett på ca 4 mill kr. Riksantikvaren bidrar i tillegg med 3-4 mill kr til bygningsvern pr år, Statens Naturoppsyn gjennomfører skjøtselsoppgaver og Nordland fylkeskommune og Fylkesmannen bidrar med prosjektmidler innen bl.a. turisme.

Team Verdensarv Vega

Samarbeider om overordnet planarbeid –
periodisk rapportering til UNESCO, kommune-
plan, stedsutvikling og reiselivsstrategi

Nettverksbygging, planarbeid,
konkrete prosjekt

Lokalt: 18 lag og foreninger i stiftelsens
samarbeidsråd, grunneiere

Regionalt: Nordland fylkeskommune, NTNU,
Bioforsk, UiN, regionråd, næringshage

Nasjonalt: MD/DN, RA,
Fylkesmannen, Norges Verdensarv,
NIKU, NINA, Senter for Bygdeforskning

Internasjonalt: Sverige, Finland,
Island, Færøyene, Grønland,
Litauen, Italia, Polen

Vega kommunes arbeid med verdensarven

Vega kommune
Kommuneplan
Samfunnsdelen 2007 – 2020

Med mål og delmål for hovedsatsingsområdene.

Visjon:

Vega - stolt fortid - spennende fremtid !

Vedtatt av Vega kommunestyre den 19.04.- og 14.06.2007.

FIRE HOVEDSATSNINGER

- Helse, pleie og omsorg
- Oppvekst, livsutfoldelse og kultur
- Næringsutvikling og bosetting
- Verdensarv, natur og kulturarv

Ny kommuneplan med strategisk- og arealdel:

- Reguleringsplan og stedsutviklingsprosjekt for å sikre en styrt utvikling i de mest attraktive områdene
- Utvikling reiselivsstrategi
- Deltakelse i verdiskapingsprogram Riksantikvaren og pilotprosjekt Bærekraftig Reiseliv
- Oppfølging lokale aktører og næringsliv

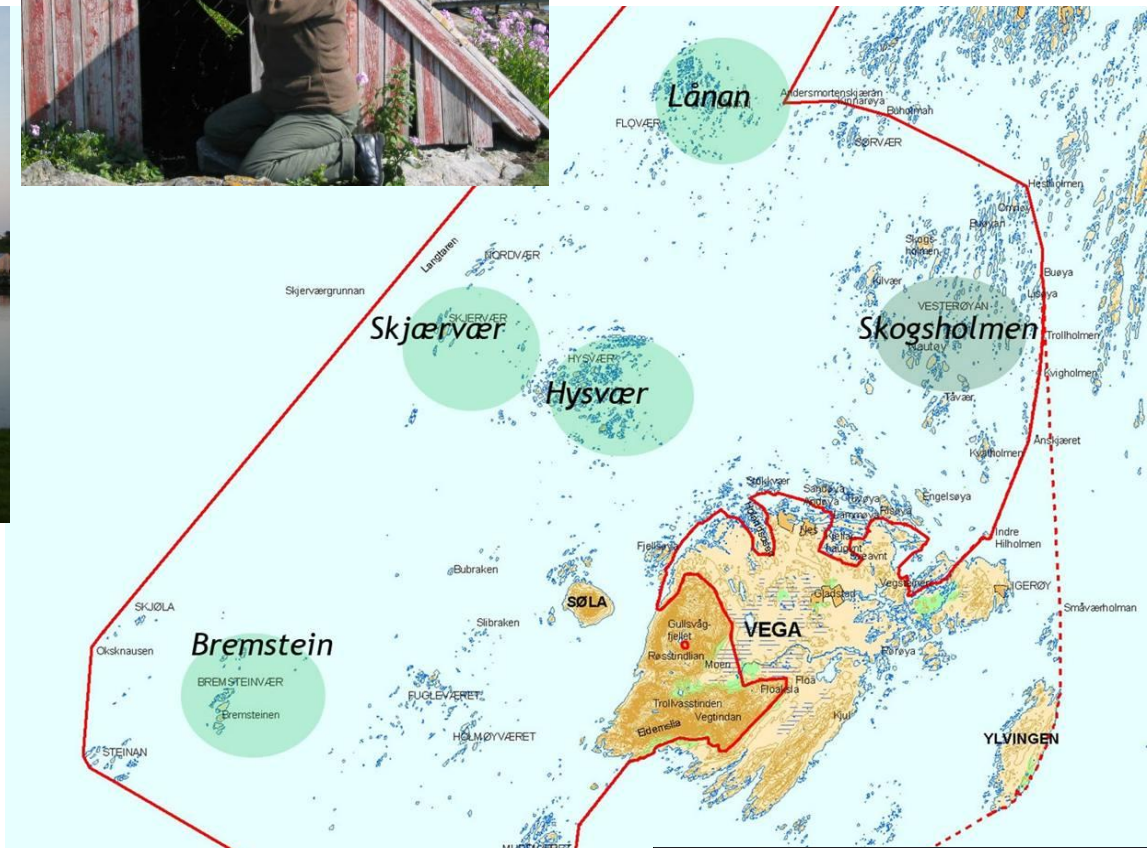

BÆREKRAFTIG REISELIVSUTVIKLING I VEGAØYAN VERDENSARVOMRÅDE

Reiselivsstrategi med basis i sårbarhetsanalyse
for kulturlandskap og fugleliv

SÅRBART OMRÅDE – STYRT FERDSEL

WWW.VERDENSARVVEGA.NO

Vegaøyen Verdensarv anno 2011

- Positiv utvikling i verdensarvområdet
- Mer enn 60 mill investert 2005 – 2010 med basis i kulturarven
- Lokal kapasitetsoppbygging
- Verdensarv i unge hender – arbeid med barn og unge
- Flere forskningsprosjekt og internasjonalt samarbeid
- Seksdobling i antall besøkende -
Vega med på Hurtigrutens utfluktsprogram
- Mye oppmerksomhet i nasjonal og internasjonal media

UTFORDRINGER I VIDERE ARBEID:

Sikre områdets verdier:

En revidert forvaltningsplan basert på konkrete mål og tiltak for å sikre områdets verdier - og lokal utvikling:

- Rekruttering til dunværsdriften
- Sikre kulturlandskapet og vegetasjon
- Tiltaksplan lokal fiskerinæring
- Gjennomføring reiselivsstrategi – styrt ferdsel
- Overvåknings- og beredskapsplaner for området med 6500 øyer, holmer og skjær (olje, klima, trusselbilde turisme)
- Tiltak folketallsutvikling

Beholde det lokale engasjementet og forståelsen for å ta vare på verdiene:

- Endre lokal organisering av verdensarvarbeidet
- Få videreutviklet lokal verdiskaping med basis i kulturarven
- Nasjonal og lokal gjennomgang og avklaring mht vern av området gjennom bruk.
- Oppbygging av lokal kapasitet og kompetanse

